

Οι ρήξεις, οι συνέχειες, οι αμηχανίες της αριστεράς του 21^{ου} αιώνα. Η θεωρία, η στρατηγική, η εξουσία, τα κινήματα, οι πολιτισμικές μορφοποιήσεις, τα προτάγματα του ιστορικού παρόντος. «Το μεταχθές και το προαύριο», όπως το είπε ο Νικόλαος Κάλας.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
(κάθε εβδομάδα θα δημοσιεύεται
ένα κείμενο)

Η επιστροφή της αριστεράς

» **Επιστροφή** της Αριστεράς ή μάπως, στις παρούσες συνθήκες, παραπέρα ωρίμανση της για την ευρύτερη δυνατή απόχρωσή της στην χώρα, στην Ευρώπη, στον κόσμο; Από την άποψη των ιδεών / αξιών, η ωρίμανση της Αριστεράς συνδέθηκε με μια κριτική - αυτοκριτική ικανή να ανανεώσει τις αρχές, τις ιδέες και τις στρατηγικές της, και πιο συγκεκριμένα, με μια γενναία - χωρίς φόβο και εμπάθεια- εξέταση / αποτίμωση της μαρξιστικής, νεομαρξιστικής, μεταμαρξιστικής αντιμετώπισης των ιστορικών πραγμάτων, υπό το φως του σπερινού κόσμου, όπως διαμορφώθηκε / διαμορφώνεται στο «μετα-χθές και προ-αύριο».

Το «μεταχθές και προαύριο» του Ν. Κάλας, αντίθετα με ένα αναπαραγόμενο άχρονο τώρα, αφορά το ιστορικό παρόν, που γεμφύρωνε το παρελθόν με το αύριο, σε μιαν επίπονη προ-

δεολογία. Ορίζει, δηλαδή, ένα κρίσιμο σημείο καμπής στη μακρά εδραίωση του καπιταλισμού, όπου, πάνω στα ερείπια που προκαλεί στην αγωνιώδη πτώση του (συνεχείς συρράξεις, οικονομική-πολιτική αποσταθεροποίηση και διαμελισμός χωρών, διατάραξη της γεωπολιτικής ισορροπίας δυνάμεων, απαθλίωση μαζών, αποσάρθρωση των κοινωνιών τους, νεο-φασισμό) η Αριστερά, στην Ευρώπη και στον κόσμο, καλείται να δρομολογήσει, στα περιθώρια που της δίνουν οι κοινωνίες των πολιτών, μιαν άλλη πραγματικότητα στη βάση μιας ριζικής επαναξιολόγησης- επανανοματοδότησης της κοινωνικής ζωής.

Η αποσάρθρωση των κοινωνιών και ο υπεράντληση του πλανήτη που επέφερε η οικονομική ανάπτυξη και ο φρενήρης δανεισμός για την υλοποίηση της, επιβάλλουν την αφύπνιση δύον υπήρξαν τα θύματά της, δισεκα-

τομμύρια, δηλαδή, ανθρώπων. Σ' αυτή την κρίσιμη φάση επιθετικής άμυνας του κοσμουστήματος, 1) τι σημαίνει Αριστερά και 2) ποιο μπορεί να είναι το έργο της, στα πεδία πολιτικής και πολιτικού, σε εθνικό και διεθνές πεδίο, με σκοπό τη λαϊκή στήριξη της; Από τις πολλαπλές πτυχές του ζητήματος, οικονομικο-πολιτική, δικαιο-πολιτική, πθικο-πολιτική, φιλοσοφικο-επισπευμονική- αξιακή-παιδευτική, θα σταθώ στις δύο τελευταίες.

Μετά την γαλλική επανάσταση που έκανε τους υποτελείς πολίτες και τις επαναστάσεις του 1830 και 1848, ο όρος Αριστερά καθιερώθηκε να χαρακτηρίζει τα επαναστατημένα, εξαιτίας της καταπάτησης των αρχών για τις οποίες αγωνίσθηκαν, ιστορικά ήποκείμενα που συσπειρώνονται σε συνδικάτα, πολιτικά κόμματα και κινήματα για να οργανώσουν τους αγώνες τους εναντίον της κυριαρχίας του κε-

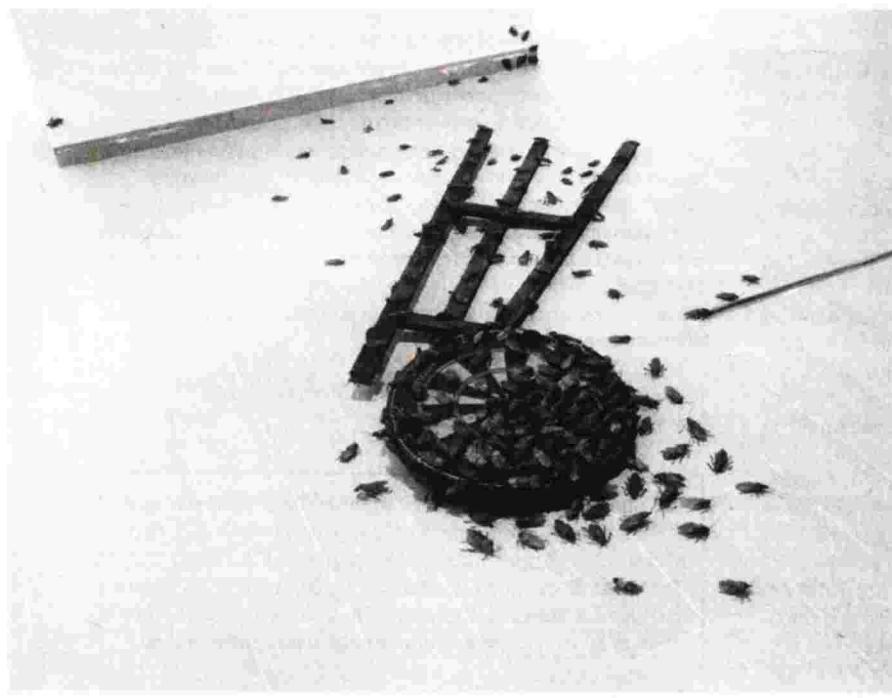
φαλαίου. Ο όρος «αριστερά» ονομάζει τη μία από τις δύο πλευρές μιας σχέσης τόσο βασικής για τον προσανατολισμό μας στον χώρο, ώστε στο φαντασιακό-συμβολικό επίπεδο να συμβολίζει οιωνούς που προοιωνίζονται την προοπτικά καλή ή κακή έκβαση των πραγμάτων, ή τις θετικές δυνάμεις που, βαλμένες στο μέρος της καρδιάς κι αντιμέτωπες με δυνάμεις αντίδρασης βαλμένες στο μέρος της κολής, ξανανοίγουν τον δρόμο για αναγκαίες θεσμίσεις ανορθωσης των κοινωνιών.

Στον Αίαντα, ο χορός βεβαιώνει τον τραγικό όρων (ερμάς) ότι με τα σωστά του δεν θα τραβούσε τον ανάστροφο δρόμο που πήρε στην τρέλα του (ού ποτε γαρ φρενόθεν γ' επ' αριστερά, παί Τελαμώνέ, έβας). Ο Πλάτων, όμως, ζώντας τον εκφυλισμό των δημοκρατικών θεσμών της Αθήνας, δεκατείς μετά τον Σοφοκλή, φρονώντας ότι στραβήνι κι ανάποδη ήταν η κατεστημένη τάξη πραγμάτων, χαρακτηρίζει, στους Νόμους, ευώνυμη (αριστερή) την καλή Δίκη, αντιδιαστέλλοντάς την από την αισχρή (Δίκη μη καλή και ευώνυμον, αλλά αισχράν). Ο προοπτικός χαρακτήρας του όρου είναι σαφής. Το θέμα είναι η έκταση και το βάθος της οπτικής υπό την οποία διαβλέπουμε σημάδια του μέλλοντος. Αντίθετα με την δεξιά πολιτική οπτική, που εστιάζει στη μία (την δεξιή της) πλευρά, ξεκομμένα από την άλλη, η αριστερή πολιτική οπτική συμπεριλαμβάνει στο φάσμα της την σχέση των δύο πλευρών που ορίζουν την κοινωνικό χώρο, καλύπτοντάς σε έκταση και βάθος ολόκληρο το οπτικό τους πεδίο, γι' αυτό και είναι οπτική εναντίωσης/αποδόμησης, αλλά και αναδόμησης.

Κανένα από την αριστερά κόμματα, ρεύματα, τάσεις δεν διαφωνεί ότι η εναντίωση στην εκμετάλλευση/αδικία νοματοδοτεί τους αγώνες της Αριστεράς. Οι διαφωνίες αρχίζουν, μετά την αποδόμηση, όταν γίνεται λόγος για την προσποτική των εγχειρημάτων αναδόμησης και τις στρατηγικές ευδόσιμότητές τους. Η προοπτική, έτσι, μιας αναβαθμισμένης δημοκρατίας φαντάζει αντίθετη με την σοσιαλιστική ή κομμουνιστική προοπτική. Χωρίς, όμως, την πρόσπιση μιας δημοκρατίας που υπερβαίνει τα φιλελεύθερα, σοσιαλφιλελεύθερα, νεο-φιλελεύθερα καθεστώτα, πρωθώντας θεσμικά παραγωγικές σχέσεις πέραν της εκμετάλλευσης, δεν μπορεί να υπάρξει συγκεκριμένος σοσιαλισμός, και χωρίς αυτόν, θα παραμένει ε-

Μετά την αποδόμηση

Γνώση - ιδέες / αξίες για έναν καλύτερο κόσμο

Χρήστος Κωτσούλας (Capten), Μνημείο επιβίωσης, φωτ. Βασίλης Ξενιάς

Οι εικόνες προέρχονται από την έκθεση Α- στοχία που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του The Symptom Projects στο Παλαιό νοσοκομείο Άμφισσας και οποκληρώνεται σήμερα. Επιμέλεια Θεόδωρος Ζαφειρόπουλος.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

σαεί αδιευκρίνιστο το φαντασιακό του κομμουνισμού.

Το ίδιο και ο μαρξισμός-λενινισμός, ως ιδεολογικο-πολιτική στρατηγική, και ο σταλινισμός ως ιστορική εμπειρία, φαντάζει για την «ορθόδοξη» Αριστερά ως άσφαλτος πλογός, χωρίς την αρχειακή έρευνα-ανάλυση των υποστρικτών του που θα επέτρεπε πλήρη διαύγαση του ρόλου που διαδραμάτισε στην εβδομηντάχρονη πορεία γένεσης και κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού. Χωρίς αυτή την σε βάθος εξέταση, οι απαντήσεις στα ερωτήματα περί του σκεπτέου - πρακτέου που ταλαντίζουν την Αριστερά, θα προκαλούν την αμφισβήτηση των διεσπασμένων πολιτικών της δυνάμεων, ανακόποντας την τόσο αναγκαία αριστερή στροφή της κοινής γνώμης.

Η άρνηση διαλόγου που διαιωνίζει διασπάσεις και αντιπαλότητες στο εσωτερικό της ελληνικής και της ευρωπαϊκής Αριστεράς, εκθέτει τις δυνάμεις της για αδυναμία ριζικής κατανόησης των αντιφάσεων του διασπασμένου πεδίου της. Κι αυτό, παρά την ευθύνη της Αριστεράς να υπερβεί τις αντιφάσεις του κοσμοσυστήματος με μια μακράς πνοής δράση ανασύνταξης και ανασύνθεσης του ιστορικο-κοινωνικού εμείς (της κοινωνίας) ως φρένο στην θεσμούμενη ιδιωτεία. Χωρίς την κατανόηση/υπέρβαση των αντιφάσεων, στη θεωρία-πράξη, η αναγκαία και ευκατά πολυτρισματική Αριστερά κινδυνεύει να καταλήξει σ' έναν πολιτικό σχετικισμό, με παράπλευρες συνέπειες σπιασμωδικούς χειρισμούς και ευκαιριακούς ελιγμούς με έλλειψη συνοχής κι έναν πραγματισμό που επιτρέπει στον σκοπό να αγιάζει τα μέσα, όλα σε πλήρη αντίθεση με την ανάγκη συσπείρωσης των θετικών κοινωνικών δυνάμεων που εννόησαν ότι η δράση και η ύπαρξη τους καθορίζεται από ανταγωνισμούς και πγεμονισμούς που αγωνίζονται να ανατρέψουν.

Μεταμαρξιστικές προσεγγίσεις, απομονώνοντας το βραχυτρόθεσμο πολιτικό (τις στρατηγικές διεκδίκησης και άσκησης αυτοδύναμης διακυβέρνησης) από την μακροπρόθεσμη πολιτική (θέσμησης δικαιότερων παραγωγικών σχέσεων), συνδέουν τις αντιπγεμονικές στρατηγικές με πολιτικούς ανταγωνισμούς που αναπαράγουν τον πγεμονισμό, ενώ το διακύβευμα για την Αριστερά είναι και πρέπει να είναι η εναντίωση στους πγεμονισμούς που τρέφουν οι οικονομικοί, πολιτικοί, ιδεολογικοί ανταγωνισμοί. Τα χειραφετικά κινήματα ιδεών και δράσεων που σπρίζουν το έργο της Αριστεράς είναι εξ ορισμού αντίθετα με τους πγεμονισμούς και τις μορφές κάθετης εξουσίασης που συνεπάγονται. Οφείλουν, επομένως, εξηγήσεις δύοις αρνούνται την ενοποίηση της Αριστεράς χάριν ενός μικρο-κομματικού ατομικισμού που εμποδίζει την ευρεία απήκνοη της. Κι αυτή προέχει. Αλλά η απήκνοη της είναι καρπός εμπιστοσύνης και πίστης των πολιτών στους αγώνες της. Διαφορετικά, η κοινή συνείδηση δεν μπορεί να καταδικάσει και να απορρίψει όσα οδήγουν/δηγούν μισθωτούς και ανέργους (το περίφημο 99%) στον απανθρωπισμό τους.

Από πού, όμως, αντλείται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην πολιτική της Αριστεράς; Όχι, βέβαια, από την εξαγγελία μισθωτολογικών αυξήσεων δύο από την πίστη στο δραμά της, που δεν αποκλείει την έρευνα/γνώση, όπως στον Μεσαίωνα- αντίθετα, πηγάζει από αυτήν. Το θέμα είναι με ποια λογική παράγεται η γνώση. Γιατί γνώση παράγει και η τεχνο-λογιστική του κοσμοσυστήματος, αντικαθιστώντας την αλήθεια με την ακρίβεια των υπολογισμών και την δημιουργία με την τεχνολογική επινόηση. Πράγματι, η τεχνολογιστική του κοσμοσυστήματος και την νεοφιλελέθερης πολιτικής διάσωσής του ανάγονται στην τυπική δυϊστική λογική, στην βάση της οποίας, το πγεμονέυον τεχνο-γνωστικό παράδειγμα διαχωρίζει θεωρία και πράξη, ιδιωτική και δημόσια πολιτική για να μετατρέψει την γνώση σε εργαλείο υπερσυσσώρευσης και υπερελέγχου, στον ασφυκτικό ορίζοντα ανακύκλισης του ισχύοντος.

Η διαλεκτική (αναστοχαστική) λογική της Αριστεράς, αντίθετα, αντιμετωπίζει την γνώση ως δύναμη χειραφέτησης, θέτοντας θητικά και πολιτικά σε ένα ενιαίο πεδίο, όπου η θεωρία (διόρθωση αναλύσεων ή συμπερασμάτων) είναι όρος εκ των ουκ άνευ για την υπέρβαση του ισχύοντος και την αναδόμησή του. Το γνωστικό παράδειγμα που δεσμεύει την σκέψη/δράση της Αριστεράς λαμβάνει υπ' όψη την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων πραγμάτων, και αντί να χωρίζει την τεχνογνωσία από την αυτογνωσία, τις διασυνδέει ώστε η πολιτική από δράση αρμής ισχύος να γίνει πραγμάτωση επιλογών και αποφάσεων προς δρέπος της κοινωνίας και όχι συμφερόντων που την απομιζούν. Εδώ, ο ορίζοντας κοινωνικοποίησης των παραγωγικών σχέσεων, αναδιανομής του παραγόμενου πλούτου, ειρίνευσης των λαών, έχει στο φόντο του τις πρωταρχικές ανάγκες αλλά και τις έσχατες επιθυμίες για χειραφέτηση (κατακτημένη ελευθερία) και δικαιοσύνη. Με αυτή την σε βάθος προοπτική, ο διαλεκτικός τρόπος γνώσης-δράσης-ύπαρξης ευνοεί διεργασίες κοινωνικής συνειδητοποίησης των πολιτών και όχι απλής

σαγήνευσης ψηφοφόρων.

Αντίθετα με την σαγήνευση, η κοινωνική συνειδητοποίηση είναι επίπονο έργο που όσο καλύτερα σταθμίζει τα συν και τα πλην της αυθόρυμπης και οργανωμένης πολιτικής δράσης τόσο μικραίνει και ο χρόνος ευδόκωσής του. Με την υπονόμευση της παιδείας, στις αποσαρθρωμένες μαζικές κοινωνίες, η κοινωνική συνειδητοποίηση είναι ακόμη πιο δύσκολη, αν δεν γίνει σαφές -η Αριστερά επιθυμίζεται κι αυτή την ευθύνη- ότι οδηγεί στη λύση των κοινωνικών προβλημάτων με άξονα το κοινό συμφέρον και γνώμονα, μια φιλοσοφία ζωής και όχι απλής επιβίωσης. Οι κριτικές θεωρίες του 20^ο αι. που έθεσαν το θέμα της κοινωνικής χειραφέτησης χρειάζεται να διαχυθούν στον δημόσιο λόγο και να προβληματίσουν την κοινή γνώμη, γιατί ο καιρός ως γέφυρα του χθες με το αύριο, κι όχι της γης με τον ουρανό, εγκυμονεί την ελπίδα να λιγοστεψει πι συστοχία, αλλά και τον κίνδυνο ο εντεινόμενος καισαρισμός να την καταπνίξει. Ο τόπος για να σταθεί και να μη ξεπέσει σε αυταπάτη ήταν/είναι η σκέψη που την γειώνει και την αναζωπυρώνει. Γ' αυτό δεν αρκούν οι κινητοποίησεις καταπιεσμένων και πεινασμένων ούτε ο συλλογικός αυθορμητισμός τους για να αλλάξει η μοίρα τους, χωρίς σαφή εικόνα των δυσκολιών και χωρίς συγκεκριμένες ιδέες/στρατηγικές συντονισμού των συλλογικών ψυχικών στάσεων προς τον κοινό τους σκοπό.

Είναι ο μόνος τρόπος η φιλελεύθερη κοσμοαντίληψη υπερουσώρευσης κεφαλαίου και φτώχειας να δώσει τη θέση σε μια κοσμοαντίληψη επανασυμφίλωσης με τη φύση και απελευθέρωσης των κοινωνιών από την εκμετάλλευση, αλλά και από την αναξιοκρατία και την ψευδολογία, ιδίως στο νέο γύρο μπντιακής εξαχρέωσης και βιο-πολιτικού αυταρχισμού που ανοίχθηκε.

Στο έδαφος της διαλεκτικής κοσμοαντίληψης μπόρεσε να ριζώσει μια οντολογία του δυνατόν-είναι, έτσι όπως εξυφάνθηκε στις πολλαπλές της πτυχές -ανθρωπολογική, πολιτική, οικονομική, ψυχαναυτική- με πηγή και αφετηρία τον Μαρξ και τις παραπέρα επεξεργασίες - διανοίξεις της σκέψης του, στα κείμενα αριστερών θεωρητικών του 20^ο αιώνα (Ερν. Μπλοχ, Μ. Χορκχάιμερ, Χ. Μαρκούζε, Α. Γκράμι, Κ. Πολάνι, Κ. Καστοριάδη, Ν. Πουλαντζά, Ιμ. Βαλλερστάιν, κ.ά.). Αυτή η απελευθερωτική και δυναμική αντίληψη του οντικού (της Φύσης) και του οντολογικού (της ιστορικής ύπαρξης), αποτελεί το αναγκαίο υπόβαθρο δράσεων και πρακτικών εντίλωσης στις μεθοδεύσεις εντατικού απανθρωπισμού, αλλά και το πλαίσιο για έναν ριζικό αξιακό ανθρωπισμό ικανό να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ ιδιώτη και πολίτη, δίνοντας αξιοπρέπεια και νόημα στην κοινωνική/ατομική χειραφέτηση που εξασφαλίζουν η απελευθερωτική κοσμοαντίληψη, η δυναμική οντολογία και ο ριζικός αξιακός ανθρωπισμός -κτήμα των πολλών- δεν μπορεί να απονομιμοποιηθεί έμπρακτα το πγεμονεύον θετικιστικό τεχνο-γνωστικό παράδειγμα και οι γραφειοκρατικοί εξουσιαστικοί, ιδεολογικοί μπανισμοί που έστησε, στο πλαίσιο της ισχύουσας γεωκουλτούρας. Αυτή, όμως, επεφύλαξε το δυσοίωνο μέλλον του ανθρώπου και του πλανήτη.

Ο αγώνας για να γίνει ο άνθρωπος από εμπόρευμα αυταξία ώστε οι κοινωνίες των πολιτών να ορίζουν την τύχη της, αποκτά διαστάσεις άθλου, αν σκεφθούμε την περιορισμένη ακόμη απήκτηση της Αριστεράς και την επανεμφάνιση των φασισμών. Και το πιο κρίσιμο, είναι αγώνας με ορίζοντα δεκαετιών. Το δυστόχημα είναι ότι η κώρα μας καλείται να βγει από την κρίση με ξερίζωμένο το πο ελπιδοφόρο δυναμικό της. Αυτό, πάντως, που εμπνέει πίστη στον αγώνα για μια κοινωνία ικανή να διαχειρίζεται την οικονομία αντί να είναι υποχειρίο της, δεν είναι το δέλεαρ ενός ιδεολογικού πγεμονισμού που αντιφέσει με τις αρχές ελευθερίας και της αλληλεγγύης, αλλά η γνώση της πολυπλοκότητας των πραγμάτων και ιδέες/αξίες που σταθμίζονται με κριτήρια την διαφάνεια, την διαβούλευση την λογοδοσία και όσα ακόμη κυνικά απορρίπτονται ως ιδικιστικές κενολογίες.

Η Αλεξανδρα Δεληγιώρη είναι καθηγήτρια φιλοσοφίας, συγγραφέας